

pogledu nedostaten. Izdal je zaradi tega na vse okrajne šolske svete poseben razglas, s katerim se ima na ponavljalnih šolah uvesti pouk v kmetištvo. Obenem je izdal tudi podrobnejši načrt za ustanavljanje kmetiške nadaljevalne šole, ki naj bi se bile vpeljale posebno na večrazrednih ljudskih šolah.

Do izvedbe tega razglašala pa ni prišlo, v kolikor se tiče nadaljevalnih šol. Pač na se je upeljal kmetiški pouk na ponavljalni šoli, toda tudi ne splošno, ampak le po gotovih šolah.

Naučna uprava je vpeljala za pospeševanje kmetiškega pouka tudi kmetiški pouk na učiteljski in je priredila tudi v tem času nekaj kmetiških tečajev za ljudskošolske učitelje na kmetijskih šolah, najprej na bivši vinarski in sadjarski šoli na Slavu, že leta 1883., in potem na kmetijski šoli na Grmu, da je že precejšnje število učiteljev dovršilo te kurze, ali vse to ni dosti pomagalo pri osnovni nadaljevalni tečaju.

Vzroke, da nismo do danes prišli do nadaljevalne šole na deželi, iščemo lahko navzgor in navzdol.

Naučna uprava je pri vseh njenih odredbah premalo intenzivno pospeševala to vprašanje in se je zaradi tega tudi premalo delala. To sklenamo lahko iz dejstva, da se v teh 44. letih, odkar imamo načrt za nadaljevalno šolo ni pravzaprav ničesar ukrenilo v izpolnitev učnega načrta za nadaljevalno šolo.

Dočim so se ustanovljale, urejevale in popolnemale obrtne- in trgovske nadaljevalne šole, se ni za kmetiško-nadaljevalne tečaje ničesar storilo, kar bi bilo lažje omogočilo nastanek teh tečajev.

Prvotna zasnova je bila namreč taka, da se ni mogel ta pouk ne pričeti, ne nadaljevati in uspešno razvijati.

Na ponavljalni šoli se je vpeljal kmetiški pouk, toda ostal je v obče nedostaten, in sicer iz sledečih vzrokov.

Prva in glavna napaka je bila ta, da se je pouk iz kmetištva uvrstil v ponavljalno šolo kot postranski predmet, ki naj se poučuje v izrednih urah in le po eno uro na teden poleg zakonito predpisanih in obveznih učnih predmetov, ki so zavzemali brez krščanskega nauka po 4 ure na teden.

Druga napaka je tičala v tem, da se k temu pouku ni smel nihče siliti, da je bil ves pouk fakultativen za učenca kakor tudi za učitelja.

Kaj pomeni to v naših razmerah po deželi, si lahko vsak sam predstavlja.

Slabo je vplivalo pa tudi to, da je manjkalo enotnega in smotnega učnega načrta in ravno tako tudi primerne strokovne vodstva in nadzorstva.

Da podpremo svojo trditev o nedostaten pouku, naj navedem sledeče številke. Kranjska dežela šteje okroglo 450 ljudskih šol. Po statistiki iz leta 1916/17. se je poučevalo kmetištvo komaj na 69 šolah, tako da je bilo le 15% šol deležnih tega pouka, dočim je ostalo 85% šol brez vsakega kmetiškega pouka.

Okraji, ki štejejo do 40 do 50 šol, kakor n. pr. novomeški in kranjski so imeli kmetiški pouk le na 4 šolah. Črnomeljski okraj je bil v tem pogledu najslabši, kajti tam je 29 šol, in se je kmetištvo poučevalo le na eni sami šoli.

Pa še ta pouk je bil brez vsakega smotnega načrta, kar se jasno vidi na številu ur, ki so bile posvečene temu pouku. Tako n. pr. da navedem samo en slučaj, je bilo v nekem dolenskem šolskem okraju na eni šoli 34 teoretičnih ur in samo 2 uri praktičnega pouka, na drugi šoli ravno istega okraja pa samo 6 ur teorije in 56 ur praktičnega pouka.

In tako se je z malimi izjemami gojilo tudi po drugih šolah in okrajih.

Načrti za kmetiški pouk, ki so jih predlagali učitelji na okrajne šole, oblasti so se kratkoma odobrili in na to bili še tako različni in neprimerni, to pa zooli je radi tega, ker je bilo na višjih mestih premalo smisla in zaradi tega tudi premalo zanimanja za ta postranski pouk, kateremu se ni pridavalo potrebne važnosti.

Na metodnih mestih je manjkalo vodstva in nadzorstva.

Vzroka nezadostnih uspehov je iskati seveda tudi spodaj med učitelstvom samim, in sicer opravičeno, ker učitelji niso dobivali za svoj trud tistega priznanja, ki bi bilo neobhodno potrebno, ako naj se dobro stvar pospešuje.

Pri znano slabih gnotnih razmerah našega učitelstva, ki so vladale do zadnjega časa, niso prejemali za izredni pouk v kmetištvo nagrad, kakor bi jim šlo po vseh pravicah. Za ves pouk v kmetištvo na vseh kranjskih šolah je bilo postavljeno le 3009 K. Ta znesek se je v zadnjih

letih od strani bivšega deželnega odbora nekoliko zvišal, in sicer na podlagi doseženih uspehov, vendar je ta kredit tako nizek, da ne more nobenega ogrevati za obilno delo, ki je v zvezi s poučevanjem kmetištva v posebnih izrednih urah. In tako je današnji povsem nezadostni kmetiški pouk le naravna posledica takih-le razmer.

Teža položaja niso mogli spreminiti najbolji uspešni kmetiški tečaji, ki so se vršili svoji čas na Grmu, dasiravno so bili udeležniki vsi navdušeni za uvedbo nadaljevalnih tečajev.

Marsikatera beseda se je med tem časom izpregovorila in spisala v priloge reforme nadaljevalne šole, toda do danes brez pozitivnega ali vidnega uspeha.

Blizje se je stopilo rešitvi tega vprašanja sedaj pa voini, ko je postalo aktualno sploh vse vprašanje reforme naše osnovne šole.

Bilo je pred dobrim letom, 14. junija l. l., ko se je na posebni enketi razpravljalo o reformi nižjega strokovnega pouka. Takrat sem dobil tudi nalogo, da sestavim učni načrt za kmetiško-nadaljevalno šolo. Temu pozivu sem se odzval.

Obdelovalo se je to vprašanje tudi na okrajni učiteljski konferenci v Krškem, lani 13. septembra, kjer sta imela referate nadučitelj Škuli in učiteljica Parkovič, prvi o kmetiško-nadaljevalnih tečajih, druga o gospodinjstvo-nadaljevalnih tečajih. Udeležil sem se te konference na vabilo okrajnega šolskega nadzornika Stiasnyja.

Kakor znano, so se v načrt državnega zakona o narodnih šolah za kraljevstvo Srbij, Hrvatov in Slovencev sročela že določila glede nadaljevalne šole, o katerih govori čl. 25., da se ima po končani osnovni šoli začeti in trajati dve leti, in sicer prvo leto obvezno, drugo pa neobvezno.

Kako se bo dalo to izvesti je seveda še vprašanje.

Zamisliti pa ni danes nobenega časa več, vsaj smo dosti dolgo odlašali in zavlačevali te tečaje. Čas je, da pridemo do dejanj.

Ako se je poverjeništvu za kmetištvo sedaj iniciativno lotilo tega vprašanja, je le naravno, ker je ugodna rešitev kmetiško-nadaljevalne šole v tesni zvezi z interesi, ki jih zasleduje naše poverjeništvu.

Prepričan sem, da se bo z nadaljevalno šolo veliko dobrega dosežlo ne le pri mladini, ki potrebuje po končani osnovni šoli še pravstvene in stanovske vzgoje in skrbnega vodstva, ampak tudi v narodek našega kmetištva.

Danes se ne gre pri kmetiški mladini samo za to, da ji damo na pot življenja samo gotovo mero splošne izobrazbe, ampak tudi za to, da jo ohranimo domači ljudi, da jo ohranimo svojemu poklicu, da jo stanovsko vzgojimo in pravstveno dvignemo in da ji vcepimo veselje do prirojenega kmetiškega dela.

Na noben način ne smemo kmetiško mladino, ki odraste osnovni šoli, v vzgojnem oziru zanemarjati in ji pritrgovati pouk, ki se ji je že pred 44 leti namenil, ki se pa ni izvajal zaradi nedostatkov, ki smo jih sami krivi.

Naša mladina je po končani osnovni šoli že toliko godna in duševno razvita, da se začne zavedati svojega poklica in zanimati za stanovske zadeve.

Lahko bi se mi ugovarjalo, da imajo za kmetiško-stanovsko izobrazbo skrbeti kmetijske šole, ki so v to poklicane in da naj se raje te pomnože. Ljudska šola pa naj ostane pri svojem splošno izobraževalnem delu.

Temu naziraniu nasproti moram dvoje poudarjati. Prvič se na nadaljevalnih šolah ne gre za strokovni pouk v pravem pomenu besede, ker je za to veliko premalo časa in ker je mladina za popolen kmetiški pouk tudi premalo zrela. Gre v tem slučaju le za pripravljalni stanovski pouk.

Drugič moram pa poudarjati, da je tega pouka treba sploh naši kmetiški mladini zuna, no deželi in da še dolgo ne bomo dobili toliko kmetijskih šol, da bi bile tako splošno pristopne, kakor bi bilo v tem slučaju želeli.

Ljudska šola z vso svojo osnovo bo ostala še dolgo edina za kmetiški naraščaj. In te mladini mora ljudska šola pomagati, da se stanovsko dvigne in lažje pribori do boljšega domačega kruha.

Če imamo danes za obrtniške in trgovske valence poleg trgovskih in obrtnih šol tudi nadaljevalne šole, jih moramo dobiti tudi za naše kmetijske sinove, katerim ni usojeno priti v kmetiško šolo. Zakaj bi se jim odnejovala stanovska izobrazba na nadaljevalni šoli, ki jo bolj potrebujejo,

kakor drugi obrtniški stanovi, če hočemo, da se bodo glavni stebri države bolj okrepiili.

Če bi se bila pri nas takoli s početka vpeljala nadaljevalna šola, kakor se je po drugih državah, bi bilo tudi pri nas marsikaj na boljšem.

Z reformo ljudskega šolstva dobimo gotovo tudi nadaljevalno šolo, tako kakor imajo Srbi svojo »produžno« šolo.

Dokler na nimamo zakonskih določil za nadaljevalno šolo, jo lahko ustanovljamo v prehodni dobi na podlagi razglašala iz leta 1876 s pomočjo kraje in okrajne šolske oblasti. Okrajna šolska oblast ne bo delala zaprek. Glavno je, da pridobimo za vpeljavo nadaljevalnega tečaja krajno oblast, tedaj kraji šolski svet in da se učitelstvo s potrebno vneemo loti tega dela.

Poverjeništvu za kmetištvo bo po svojih močeh podpiralo vsako tako prizadevanje in bo dajalo tudi potrebne nagrade.

Danes imamo med praktičnimi učitelji že tako število večjih moči, ter toliko zavednih občin, da bi se dalo brez vsakega odloca iti na delo. Treba je le dobre volje na eni in na drugi strani.

Naš položaj je danes — da še enkrat na kratko ponovim — tak, da nimamo nadaljevalnih šol in da je pouk na ponavljalni šoli glede kmetiškega pouka blizu tam, kjer smo bili pred 44 leti in da se višji šol, svet prav lahko obrne na vsa področja šolskega oblastva z ravno takim razglasom kakor leta 1876, ko je imel dobesedno sledečo vsebino: »da se okraj, šolski sveti vnovič in nujno pozivljajo, da kar najboljši skrbe za gojitev in pospeševanje kmetiškega pouka in da zlasti v spoznanju z dolžnimi krogi nakropkele delujejo na to, da kar najhitreje ustanovljajo kmetiško-nadaljevalne šole, posebno tam, kjer so potrebne in kjer so večrazredne šole.«

Vse to velja do danes še danes prav tako, kakor pred 44 leti.

Glede gospodinjstvo-nadaljevalnih šol nismo storili dosedaj še nobenega koraka. Imamo sicer načrt za takozvane delovne šole, ki je na na ostal glede gospodinjstvega pouka ravno tako na papirju, kakor načrt za kmetiško-nadaljevalne šole.

In vendar moramo po vseh pravicah zahtevati da pride čimprej do gospodinjstvega nadaljevalnih tečajev po deželi in da začnemo tudi tukaj že enkrat ledino orati.

V. Rohman.

Fr. Merliak

Sedaj pa bolj resno.

Praznik semeni navdušente, veselo razpoloženje, to je mana za trgovca. Svet tedaj ne misli mnogo: tiavendan dela, kupuje in prodaja; in nista mu mar niti cena, niti kakovost blaga. Šele ko se navdušenje poleže in ko nastopi kri zopet svoji normalni tok, se ozre po računu izgube in dobička ter naide bilanco, ponavleč... pasivno.

Lani so nam n. pr. servirali s tistim podržavljenim učitelstvom mačko v vreči. In koliko se jih je takrat obleklo celo v narado, kakor da je res praznik in peta maša.

Stari srbski šolski zakon je bil razširjen tudi na nove pokrajine in plače so nam bile za spoznanje novišane, to je bilo vse.

In tista naglica, s katero se je to izveščilo?

I to, brate, ima svoj zadak, kajti s tem smo postali vsi skupaj tista vrsta posebnih državnih uradnikov, ki pomeni v Srbiji in Črni gori... učitelja; in to je toliko kolikor tisti kot na krščanskem pokopališču, ki nima blagoslovljene zemlje.

Kaj bi se menili! Tudi letos je bil v Beogradu sijajen sprejem: godba, ministri, poslanci, navdušene govornice, krepki pozdravi! Toda, kaj črneva na belem o naši pasivni volilni pravici in da smo učitelji državni uradniki s srednješolsko izobrazbo in ne bitja »sa pola mature«, to bi ne bilo nič manj impozantno.

Naglica ni nikjer dobra, kajti v naglici človek raj kaj pozabi. In red, tudi dnevi, je leba človeška čednost.

Kapelnik mora poznati svete godce in instrumente pred koncertom. Za boga! kam na pridemo, če jih intonira kar pet tisoč hkratu in zraven da še vsak svojo trobi?

Krivi pa niso samo nekateri.

Vseh kablov med Zemunom in Beogradom menda vendar niso razdrli Nemci. Čemu tisto iznenadenje s preranim prihodom Slovencev, da je moralo radi tega toliko njih snati podnevu mesto ponoči?

Kdor je živel v notranosti Srbije in v Črni gori, se ne čudi, da je prodrl slovenski osnutek pravil za združenje.

Varoš in selo, brate in pa tista vsakoletna »licitacija« služb vpliva tam doli na duha prav tako, kakor pri nas protekcija in behanje za prvenstvo.

Zakaj pa ne prinaša »Tovariš« kaj več poročil iz Srbije in drugih pokrajin? Tudi to je krivo, da je postal marsikdo naših v Beogradu kar tabula rasa. Pri nas sploh merimo vse preveč po svojem konitu drugi ljudi in tako pride potem do ljubosumnosti. Treba da se spoznamo do dobra in sklenemo naše vrste poprei kot zasadi kdo kline med nas... Luka je imel popolnoma prav, da je zarobantil. Trije predlogi, oziroma načrti, so torej bili ne katerih naj bi se združili. Naravno, da je bil to za skupščino predr oreh! Dne 17. julija zborovanje delegacije, 18. pa že kongres; in pri tako ogromni udeležbi ter pri takem političnem in stanovskem miljeju, v kakršnem živimo danes, Saj sem rekel, da naglica ni nikjer dobra, kajti v naglici lahko človek kaj pozabi in potem se čisto razore in razdere vse prav zaradi tega, čeprav ni tisto včasih niti toliko vredno, da bi se o niem razpravljalo.

Letos smo se preveč zanašali drug na drugega in mislili da se bo vse vlečalo in skladalo kadar pridemo skupaj.

Že pri manjših in neznatnih zgradbah mora biti natančen načrt, ki odgovarja vsem meram in dimenzijam, kaj šele pri tako ogromni stavbi. Še sreča, da je šlo tako.

Pa brez zamere, če rečem, da je bilo več dobre in trdne volje, kakor previdnosti in predpriprav. Odslej pa bolj resno, da ohranimo sebi stan in narodu... šolo...

Umetnost in vzgoja.

Piše prof. Fr. Suher.

(Dalje.)

VI.

Kdo in kako naj podpira umetniško zmisel.

Kdo naj predava? Kdo pa sklicuje politične shode? Za te imamo »zmožne« (?) ljudi, za vzgojo pa ne. To ni prav in nedostatek bi se moral odpraviti. Ali mislite, da bo samo politika narod rešila? Vzgoje je treba; to je prav! Ta je stvar socialne oskrbe! Narod ne vzgojen pošiljati na volišče je tako, kakor dati otroku puško v roke. Če bi se tisti čas in tisti izdatki porabili za vzgojo učiteljev, ki se porabi za strankarsko politiko in brezuspešne boje, bilo bi v narodu več pozitivnega dela, pa tudi več sreče in zadovoljstva. Predvsem na bi morali delavci na polju izobraževanja toliko veljati, kakor politiki, ki so včasih slabi in se boré le za svoj ugled brez koristi naroda.

Kdo naj jih tolmači? V prvi vrsti mišče drugi nego umetnik sam. Odkril bi nam naj vsaj deloma svoje čustvo, kaj mu je vzbujalo duha in je vznemirilo njegovo notranost, kjer se je ustvarjala ideja, ki je silila na dan in iskala izraza. — Včasih bo treba kaj povedati o načinu tega izraza in obozariati obzovalca na to, česar mu nedostaja, da ne more shvatiti umetnikovega razodetja. Tehnika se mora opravičiti in oblika umotvora mora biti osnovana. Čim manj je poslušalec sam umetnik, tem več mu bode treba razlage. Kdor hoče sam umetniško umeti, — vsaj moderno umetnost — mora se sam pečati vsaj z začetki umetniškega stvarjanja.

Razlagatelji bode še marsikaj moral vedeti, kar vsakdo vedeti ne more, kar pa bode za umevanje umetnine važno.

Zgodovina se tu ne more prezreti.

Zlasti pa bode navadnemu gledalcu težko razlagati nagoto v umetnosti. Kdor nima zmisla za anatomijo in prav nič znanja o njej ne more s pravim očesom močiti umetnin te vrste. Gledal bode morda s poltenimi očmi in ne bode videl lepote. — Razlagatelji bo imel hvaležno nalogo, da ga napoti do čistega uživanja v estetičnem zmislu.

Onstran diletantskega in vsakega drugega pojmovanja, ki se da o vsebini umotvora z besedo vzbuditi, še stoji nekaj drugega v umotvoru, kar se da samo le čutiti in kar je kljub temu še vendarle glavna stvar.

Torej ne bode razlagatelj umetnik nikdar preveč vedel, če bode še toliko svojih čustev odkril z besedo.

Znan profesor na obrtnem muzeju na Dunaju je nazivljial razlago umetnin v umetniškem muzeju »secirante s kuhinjskim nožem«.

To je resnica morda, ako pride umetnina v roke kritiku, ki obvladuje le teorijo estetike, suhoparnemu profesorju, ki ne